

OSKRBOVALCI: SPREGLEDANI, IZČRPANI, OBUBOŽANI IN SLABEGA ZDRAVJA

Dvakrat več ljudem, kot jih je v domovih za starejše, pri vsakdanjih opravilih pomagajo družinski člani, sorodniki in prostovoljci

Slovenija - sreda, 06.06.2012

Tekst: Petra Mlakar

LJUBLJANA - Maričini dnevi so bili več kot dvajset let enaki. Ko so se otroci odselili in si ustvarili družine, se ji je zdelo razumljivo, da bo, kot vse življenje, še naprej živela s svojo mamo. Sprva ni bilo naporno. Z leti pa je Maričina mama vse pogosteje zbolevala.

(Foto: Luka Cjuha)

Občasno je potrebovala pomoč pri vstajanju s postelje, oblačenju in osebni higieni. Treba jo je bilo pospremiti k zdravniku. Marica je postajala izčrpana. Zaradi vse pogostejšega dvigovanja jo je pogosto bolel hrbet. Oddiha si ni privoščila, saj ni bilo nikogar, ki bi v tem času poskrbel za mamo. Prav tako je postajala vse manj družabna. Šele po dobrih 20 letih skrbi in nege so 96-letno Maričino mamo premestili v dom za starejše, saj ni mogla več vstati s postelje in jo je pestila huda demenca. Takrat 64-letna Marica pa je bila razbremenjena neprestane skrbi zanjo - a hkrati socialno izključena, z duševnimi in telesnimi zdravstvenimi težavami ter (zaradi zgodnje upokojitve, odsotnosti mamine pokojnine in doplačila za dom) tudi denarno obubožana.

Državi prihranijo več, kot ta namenja za oskrbo na domu

To so tri glavne značilnosti neformalnih oskrbovalcev po vsem svetu, pravi Gail Gibson - Hunt, predsednica ameriške nacionalne Zveze za oskrbovalce. Na svetu naj bi bilo okoli 250 milijonov ljudi, ki za koga skrbijo. Podatkov, koliko jih je v Sloveniji, ni. A ljudi, ki pri nas prejema neformalno pomoč, je po ocenah mag. Ksenije Ramovš z Inštituta Antona Trstenjaka več kot 30.000, dvakrat več kot stanovalcev domov za starejše. Gre predvsem za ženske v poznih srednjih letih, ki še vedno delajo in ob skrbi za družino in vnuke skrbijo še za starejše. So izčrpane in izgorele, ugotavlja Ramovševa. A kljub temu sodijo oskrbovalci med pomembne varčevalce za državo, so izračunali v Zvezi društev upokojujencev Slovenije. Ko so ure, ki jih opravijo, preračunali v

povprečno postavko za študentsko delo, je znesek, ki ga prihranijo oskrbovalci na letni ravni, višji od zneska, ki ga država porabi za uradno pomoč ljudem na domu.

Naša država se pomembnosti oskrbovalcev še ne zaveda, opaža dr. Samo Zupančič, slovenski predstavnik evropskega združenja Eurocarers. Prepričan je, da bi država morala poskrbeti vsaj za osnove: vrniti bi jim morala gmotne stroške, ki nastanejo ob skrbi. Vendar je zakonodaja izjemno toga. Upokojenci so, če prejmejo kakršen koli denar, kaznovani z davki. Zaposlenim pa ni omogočeno, da bi bili zaposleni za krajši delovni čas: če želijo postati uradni družinski pomočniki, morajo zapustiti trg dela. Omogočanje dela od doma je redkost. Prav tako bilo treba oskrbovalcem ne glede na to, ali so zaposleni ali ne, omogočiti, da si vmes odpočijejo. Zakonsko podlago za to trenutno pripravlja evropska komisija.

Izobraževanje po kapljicah

Predvsem pa oskrbovalci potrebujejo informacije in znanje o tem, kako za nekoga skrbeti in ob tem ohraniti svoje zdravje, zaposlitev, družabno življenje. Nekaj sto takšnih oskrbovalcev so doslej izobrazili v Inštitutu Antona Trstenjaka. Na delavnicah jih med drugim učijo, kako komunicirati s starejšim svojcem, kaj storiti, ko postane težaven, kako ga negovati, da ni s tem ogroženo zdravje oskrbovalca, kako naj ta poskrbi za lastno zdravje in podobno. Za to bi morala poskrbeti država, je prepričan Zupančič. A na državne stroške se na leto lahko v delavnice vključi le 40 oskrbovalcev. Druge stroške poskušajo po besedah Ramovševe pokriti z donacijami.

Medtem ko pri nas zavest o dobrobiti, ki jo prinašajo oskrbovalci, še ni prišla do države, v tujini delodajalci ugotavljajo, da je to področje pomembno tudi zanje, opaža Sue Yeandle iz britanskega raziskovalnega centra Circle. Mnoga britanska podjetja so po njenem ugotovila, da izgorelost oskrbovalca škodi tako podjetju kot človeku, za katerega ob redni službi skrbi. Zato oskrbovalcem pogosto ponudijo fleksibilen delovni čas. Med dobrimi ukrepi se je izkazala tudi pomoč, ko oskrbovalca pošljejo na službeno pot. Vse, kar potrebuje oskrbovanec, ki ostane doma, priskrbi in plača podjetje oskrbovalca.

Kaj lahko prinese zakon?

Pri nas bi se na tej točki zataknilo, saj storitve za oskrbo v domačem okolju niso razvite. Pomoč na domu, ki so jo dolžne zagotoviti občine, je lani povprečno stala 5,12 evra za eno uro. Mateja Nagode z Inštituta RS za socialno varstvo, kjer podatke zbirajo, je povedala, da je bila v štirih občinah brezplačna (Ig, Brezovica, Škofljica, Odranci). Pomoč na domu je lani uporabljalo 6624 uporabnikov, kar je le 49 več kot v minulem letu. Kar v enajstih občinah pa niso imeli nobenega uporabnika.

Nabor storitev v domačem okolju naj bi povečal zakon o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo, ki naj bi spodbujal, da bi ljudje čim dlje ostajali v domačem okolju. Na ministrstvu za delo so nam povedali, da ustanavljajo medresorsko skupino, ki bo predlog zakona preučila in skušala najti ustrezne rešitve.

Kljub temu ima precej podjetij pri nas certifikat Družini prijazno podjetje. Ali to pomeni boljše delovne pogoje za neformalne oskrbovalce? "V naši organizaciji imamo ukrepe, ki so nekoliko bolj prilagojeni mladim družinam, ker je to trenutno za naše delavce bolj ugodno," pravi mag. Suzana Puntar, predsednica uprave društva Projekt

Človek. Omogočajo delo na domu in prilagojen delovni čas, kar bi prav prišlo tudi oskrbovalcem starejših. Zaposleni to možnost občasno izrabijo, ko je treba peljati koga na pregled ali zaradi okoliščin ostati doma.

Podjetje se sicer po njenem osebnem mnenju lahko prilagodi in olajša skrb oskrbovalcem, vendar nima poglobljenega vpliva: "Verjetno bi se moralo sistemsko marsikaj spremeniti, saj je trenutno prevladujoče stališče, da je pomembno, da je čim več domov za ostarele oziroma drugih institucionalnih oblik, in ne da je pomembno in smiselno, da posameznik tudi ob pomoči svojcev ostaja v domačem okolju. Prepričana sem, da bi sprememba takšnih stališč lahko privedla tudi do sprememb zakonodaje," pravi Puntarjeva.

V NLB od letos zaposlenim omogočajo dodaten dan odsotnosti z nadomestilom plače zaradi izrednih družinskih razlogov. V Splošni bolnišnici Jesenice, ki prav tako spada med družini prijazna podjetja, pa veliko takšnih možnosti po besedah direktorja Igorja Horvata ne morejo ponuditi, ker jim narava dela tega ne omogoča. "Večina zaposlenih v naši bolnišnici namreč v izmenskem delu skrbi za bolnike 24 ur na dan, vezani pa so na predajo svoje službe.

Vendar pa zaposlenim zato, da v posameznih primerih poskrbijo za starše ali otroke, v dogovoru z vodjem omogočimo predhoden odhod z dela, za kar koristijo svoje proste ure."